

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

Lainsäädäntömuutoksen lähtökohta ja tavoitteet ovat periaatteessa hyviä. Helposti saavutettavat palvelut ja kansalaisten helppo ja vaivaton asiointi tulee olla jatkossakin viranomaistoiminnan järjestämisessä keskiössä. Keskeisin muutos hallituksen esityksessä on kansalaisten käyttövelvoite, mikä perustuu kansalaisten käyttämiin sähköisiin tunnistautumisiin.

Lakiluonnoksessa esitetyt toimenpiteet tulevat kansalaisten ja viranomaistoimijoiden näkökulmasta myöhään. Esitetyt toimenpiteet olisivat olleet hyödyllisiä siinä vaiheessa, kun Suomi.fi viestit -palvelu otettiin käyttöön. Tähän mennessä monimuotoiseen sähköiseen asiointiin sekä yksityisten että julkisten toimijoiden palveluympäristöjen saavutettavuuteen on kohdennettu runsaasti resursseja, joista tuntuu tulevan lakiuudistuksen myötä hukkainvestointeja. Kunnilla on monialatoimijoina lukuisia eri hallinnonaloja ja tästä syystä harvoin käytössä on keskitettyjä asiointikanavia. Esitys sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuudesta tuo kunnille lisää kustannuksia eikä kuitenkaan takaa ”yhden luukun periaatteen” toteutumista kuntapalveluissa kuntalaisille eikä viranomaistoiminnassa toimiville kunnille. Se ei myöskään huomioi eri kokoisten kuntien tarpeita ja hyötyä suhteessa muutosten aiheuttamiin kustannuksiin.

Lakimuutoksen myötä on ennakoitavissa yli 2 miljoonan kansalaisen lisääminen sähköisen asioinnin piiriin samanaikaisesti. Muutoksen toteuttaminen ennakoi merkittävää kansalaisten neuvonta- ja digituentarpeen lisääntymistä. Muutoksen yhteydessä on ehdottomasti varmistettava, että myös paikallisella tasolla kunnissa on kyky ja resurssit tähän. Tämä edellyttää kansallisesti koordinoitua ja viestittyä ohjeistusta ja osin myös valmiuksia antaa henkilökohtaista neuvontaa. Jos ajatuksena on, että kunnat hoitaisivat tämän tehtävän, pitäisi miettiä myös, miten sen rahoittaminen kunnille korvataan. Valmistelussa ja laskelmissa tulisi huomioida kuntien monimuotoinen ohjelmisto- ja palveluarkkitehtuuri, mikä aiheuttaa myös useampia integrointitarpeita, joka taas lisää kustannuksia.

Samaan aikaan, vuoden 2026 alusta on Digi- ja väestötietoviraston säästötavoitteiden toteuttamiseksi ehdotettu kansalaisneuvonnan lakkauttamista. Tämä sopii erityisen huonosti yhteen suunnitellun sähköisen tiedoksiannon esisijaisuutta viranomaistoiminnassa käyttöön otettaessa. Kansalaisneuvontaa tulisi jatkaa ainakin uuden toimintatavan käyttöön ottamisen ajan.

Muutoksen toteuttamisen turvaamiseksi olisi varmistettava valtionavustuksen muodossa digitukeen suunnattua rahoitusta paikallistason toimijoille, kuten kunnille, että DVV:llä on kyvykkyyttä tuottaa kansallisesti yhteisiä ohjeita ja materiaaleja paikallistoimijoiden tueksi.

Keravan kaupungilla on useita toimialoja ja vastuualueita, joilla on useita asiointikanavia. Suomi.fi-viestien käyttöönotto voi olla järkevää ja myös taloudellisesti perusteltua suurivolyymisimmissä palveluissa, kuten lasten ja nuorten palveluissa, mutta toisaalta ei mielekästä sellaisissa toiminnoissa, joissa viranomaispäätösten tai viestien määrä on vähäinen.

Suomi.fi-viestien käyttöönotto vaatisi useiden tietojärjestelmien integroimista Suomi.fi-viesteihin. Olisi hyvä, jos järjestelmien toimittajat veloitettaisiin lisäämään Suomi.fi-viestit ohjelmistotuotteidensa ominaisuudeksi, jonka saisi käyttöön esimerkiksi ohjelmistopäivityksen yhteydessä tai lisenssimuutoksen myötä ilman erillistä hankintaa. Tällä hetkellä kuntia rahastetaan muutoksista yksitellen.

Keravan kaupungin asianhallintajärjestelmä on integroitu Suomi.fi-viesteihin. Tiedoksiantojen lähettäminen on teknisesti monimutkaisempaa Suomi.fi-viesteihin kuin sähköpostiosoitteisiin. Jotta viranomaispäätökset voidaan lähettää Suomi.fi-viesteihin, tarvitaan järjestelmään asianosaisten henkilötunnukset. Tämä on ristiriidassa EU:n tietosuoja-asetuksen henkilötietojen keräämisen vähentämisen periaatteen kanssa. Lisäksi niiden asianosaisten osalta, joilla ei ole henkilötunnusta, olisi tiedoksianto toteutettava jollakin muulla tavalla.

Kuntarekryn kautta on ollut mahdollista lähettää työhakemus ilmoittamatta henkilötietoja, jolloin työnhakijana voi olla henkilö, jota ei ole olemassakaan. Rekrytointipäätös on lähetetty Kuntarekryn kautta hakijoiden ilmoittamiin sähköpostiosoitteisiin. Rekrytointiprosessin osalta nykyinen käytäntö on toimiva, eikä työnhakijoiden henkilötunnusten kerääminen ja rekrytointipäätösten lähettäminen Suomi.fi-viesteihin ole tarpeellista.

Luottamushenkilöille lähetetään viranomaispäätöksiä, kokouskutsuja ja muita luottamustehtävän hoitamiseen liittyviä viestejä. Yhteydenpito luottamushenkilöiden kanssa olisi sujuvaa jatkossakin hoitaa sähköpostiviesteillä, eikä nähdä tarvetta Suomi.fi-viestien käyttöön. Luottamushenkilöt voitaneen tältä osin rinnastaa kunnan viranhaltijoihin ja työntekijöihin.

Tällä hetkellä Suomi.fi-viestit eivät tue suurten tiedostokokojen lähettämistä. Tämä on ongelmallista erityisesti isojen aineistojen, kuten kuvien, karttojen ja piirustusten lähettämässä esimerkiksi kaupunkiympäristön toimialalla. DVV:n tulisi tältä osin kehittää Suomi.fi-palvelua.

Kansalaisnäkökulmasta Suomi.fi-viestien käyttö johdonmukaisesti eri viranomaisissa lisää myös kansalaisten kysyntää sähköistä viranomaisasiointia kohtaan. Suomi.fi-viestit mahdollistavat asioinnin myös kansalaisten aloitteesta, jolloin erehdyksen määräkin voi kasvaa. Kansalaisen posti saattaa helposti päätyä väärälle viranomaiselle. Tällöin toimintamallit väärän postin vastaanottamisen oikaisemiseksi tulisi olla selkeät, yhdenmukaiset ja hyvin kaikkien tiedossa.

Lainsäädännössä ja viranomaisten ohjeistuksessa tulisi erikseen huomioida toimintamallit Suomi.fi-viestien osalta silloin, kun henkilö kuolee, eikä perikunnalla ole mitään mahdollisuutta nähdä, mitä viranomaisprosesseja menehtyneellä henkilöllä on meneillään. Näillä voi kuitenkin olla merkitystä myös kuolinpesälle. Tämä sähköisen asioinnin laaja muutos tulisi huomioida myös kehittämistyössä, joka liittyy hallitusohjelmaa toteuttavassa Edesmenneen omaisen asioiden vaivaton hoito - hankkeessa.

Työllisyyspalvelut siirtyivät kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta alkaen. Kunnilla säilyi kuitenkin käyttövelvoite tiettyihin KEHA-keskuksen ylläpitämiin järjestelmiin, joiden kautta myös työllisyyden viranomaispäätösten postitus hoidetaan. Kunnat maksavat näistä laskun. Eikö tulisi lainsäädännönkin avulla tavoitella sitä, että työllisyyspalveluidenkin asiakkaat käyttäisivät Suomi.fi-viestejä, koska sähköinen asiointi on edullisempaa.

Herätteet eli ilmoitukset tiedoksiannosta tulisi mahdollistaa sähköpostin lisäksi myös tekstiviesteillä haluttuun puhelinnumeroon.

Nykyinen Suomi.fi-viesteihin lähetettyjen viestien säilytysajan pidentäminen kahdesta vuodesta viiteen vuoteen on hyvä asia. Lisäksi olisi hyödyllistä ottaa käyttöön käyttäjille lähetettävät muistutukset esim. puoli vuotta ja kuukausi ennen asiakirjojen vanhenemista. Muistutuksen yhteydessä voisi olla hyvä kertoa, että viranomaisilla on omat säilytysaikavelvoitteensa omissa arkistoissa, joista asiakkaat voivat tarvittaessa pyytää asiointiinsa liittyviä asiakirjoja.

Alaikäisten osalta tulisi huomioida, että Suomi.fi-viesti lähetettäisiin lapsen molemmille huoltajille.

Ehdotamme myös, että olisi syytä jollakin tavalla ennakoida hallintolain, sähköisen asiointilain ja määräaikalain soveltamisessa tulevat epäselvyydet. Muutoksesta ja sääntelykokonaisuudesta on perusteltua ohjeistaa.

Keravan kaupunki kiinnittää koko ehdotetun sääntelyn osalta huomiota siihen, että sääntelyssä on riski, ettei se muodosta soveltamisen kannalta selkeää kokonaisuutta. Keskeinen sääntely muodostuu kahden hallinnonalan erityissäädöksestä, jonka lisäksi hallinnon yleislait tulevat tapauskohtaisesti sovellettaviksi. Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettu laki ja digitaalisten palveluiden tarjoamisesta annettu laki sisältävät terminologiaa, mikä ei ole yleisesti käytössä viranomaisissa. Tämä osaltaan vaikeuttaa säädösten soveltamista. Keravan kaupunki toteaaakin, että säädösten normihierarkia ja terminologia aiheuttavat epäselvyyttä. Normihierarkiaa ja sen soveltamista tulee jollakin tavalla konkretisoida. Sääntelyä tulee voida soveltaa eri viranomaisissa ongelmitta.

Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

-

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

-

Muut huomiot

-

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutkinnan ja poliisitutkinnan osalta

-

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosääntelyä koskevista ehdotuksista

-

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

-

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

-

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

-

Muut huomiot

-

Koukka Tommy
Keravan kaupunki